

N. M. II, 114,

n. 25, 18.

X 1879289

Q. D. B. V.

DISPUTATIO POLITICA

DE

JURE MONE- TARUM,

Quam,

Divina asistente gratia,

IN ILLUSTRISALANA,

SUB PRÆSIDIO

Viri Amplissimi, atque Excellentissimi

DN. SEVERI CHRISTOPHO-

RI OLPPI, Rectoris h. t. Magnifici,

Poëseos Ordinarii, nec non Philosophiæ Practicæ

Extraordinarii Professoris Publici,

Domini Præceptoris atq; Fautoris honorandi, suspiciendi

Publicæ Disquisitioni subjecies

JOHANN: GEORG: RUX Magdeburg. Saxo

AUTOR.

MENSE JULIO

In Auditorio Philosophico.

JENÆ,

LITERIS GEORGII SENGENWALDI,

ANNO M. DC. LXIII.

*REVERENDISSIMO AC SERENISSIMO
PRINCIPI AC DOMINO,*

DOMINO

AUGUSTO,
POSTULATO ADMINISTRATA-
TORI PRIMATUS ET ARCHIEPI-
SCOPATUS MAGDEBURGENSIS,
SAXONIÆ, JULIÆ, CLIVIÆ ET MONTIUM
DUCI, LANDGRAVIO THURINGiÆ, MARGGRAVIO
MISNIÆ, SUPERIORIS ATQVE INFERIORIS
LUSATIÆ, COMITIMARCÆ RAVENS-
BERGÆ ET BARBY, DYNASTÆ
IN RAVENSTEIN

DOMINO SUO CLEMENTISSIMO,

HASCE STUDIORUM SUORUM
PRIMITIAS

NUMILITER ATQVE SUMMISSE

DICAT ET CONSECRAT

AUTHOR ET RESPONDENS.

Σὺν Θεῷ

Præfamen.

Inter præcipua ac potis-
sima Majestatis jura non infi-
mum tenet locum jus circa mo-
netam. *Henning. Arnif. Lib. II.
cap. 7. de jur. Majest. Sixtin.*

Lib. II. cap. 7. de Regal. summar. 22. Rem enim
publicam vis pecuniarum maximè stabilit.
Et majestatis est, prospicere, ne quid Respubli-
ca detrimenti patiatur, neve pacata ejus gu-
bernatio perturbetur, quod vix aliâ re prom-
ptiùs accidere solet, quàm ex moneta; muta-
tâ enim rerum mensura, vel eâ turbatâ, omnia
reliqua mutari vel turbari necesse est, ut *Ma-
gnif. Dn. Benedictus Capzovius Commentario
in leg. Regiam Juridico - Historico - Politico ex
Arnif. l. c. adducit*, de quo ingenii exercendi er-
go cum Deo aliquid publicæ ventilationi sub-
jiciemus.

211
wv

CAPUT PRIMUM.

DE MONETÆ ETYMOLOGIA, HOMONYMIA, SYNONYMIA ET DEFINITIONE.

§. I. Etymologiam quod attinet: nonnulli scribunt, monetam aptè à monendo ex hac ratione derivari posse, quod effigies Principis, monetæ impressa, moneat subditos, se eidem subjectos, cujus imaginem in moneta conspiciant, vid. *Conrad. Carpzov. b. m. Dissut. pro Lic. hab. qui de Regal. cap. 42. Dan. Otto in de Jur. publ. Imp. Rom. Disserz. Jurid. Polit. cap. 11. th. 7. de Regal. fisci.* Alii ob hanc rationem à monendo deductam volunt monetam, quod moneat, ne quid fraudis in materia, signo, aut pondere fiat. *Sixtin. Lib. 2. de Regal. summ. 51.* auctoritas quippe, valor, pondus & probitas, sunt necessaria requisita, quæ nos certos & securos reddunt, quod nihil fuci subsit: Alii ob eam causam, quod moneta signi sui impressione vel auctoris, vel pretii, vel alterius rei futura etiam secula commoneat. *Cic. l. 1. de divinaz. Coras. l. 2. miscellan. cap. 13. n. 3.*

§. II. Homonymiam quod spectat: Accipitur moneta i. pro Dea Junone, ex hoc fundamento, quod non multo ante urbem captam à Gallis terræ motus factus esset, inde fama fuit, extitisse vocem è Junonis templo, quod erat in arce, ut de sue plena fieret procuratio *Rosin. in Antiquitat. Roman. l. 2. c. 6.* Aliam causam *Suidas* sup-
peditat, inquiens, quod, cum Romani pecuniæ indigerent in bello contra Pyrrhum & Tarentinos, eos Junonem invocasse, quæ ipsos monuisse perhibetur, ut Justitiæ armis uterentur, eumq; Romanis contigisset, Monetam Junonem veneratos esse, ejusq; monetæ signum fuisse, quod moneta inscripta in ejus templo adservarentur:

Alii

2013

Alii eam causam tradunt, quod moneta Juno sit vocata; nempe Junonem monuisse Romanos per anserem, teste Lucano, dicente: Numina Castrensis miscebis flamma monetæ. Et Cic. l. 1. de Divinat: Post cladem, inquit, maximam à Senonibus Gallis factam, audit vox ex Junonis arce fuit, ex qua Juno illa moneta est vocata. 2. Pro officina publica monetali, in qua pecunia euditur. Henning. Arnif. l. 2. c. 2. de Jur. Majest. Aufon: in Epigramm:

Templa Palatina, arces opulensq; moneta.

Huic paterè etiam addere placet, quod habet Macrobi: 1. Somn. Scipionis; ubi iterum appellat Monetam formandi hominis. Ab officina illa monetali Monetarii german: Die Münzmeister originem suam traxerunt, qui, ut obiter addamus, olim in sua conditione semper durare coacti sunt, nec dignitatis cujuscunq; privilegio ab hujusmodi conditione liberari potuerunt. Sixt. l. c. At hodie tamen conditio Monetariorum non est vilis de generali & notoria consuetudine Germaniæ, nam nō minus ac aliq; pro ingenuis hominibus, honestisq; personis reputantur, certis privilegiis fruuntur, usq; adeò, ut secundum illa nullus in probatam & honestam officinam monetariam recipi possit ac debeat, nisi prius in consimili honesto & probato Argyrocopio probaverit, quod legitime natus sit, quod per integrum quadriennium artificium hoc didicerit & sub durissima ceterorum Monetariorum disciplina honestè sese gesserit: 3. Sumitur vel pro omni contractuum sponfore, quo rerum æstimationem metimur, ut tamen ipsis rebus contradistinguatur, quo sensu Philosophum accepisse videtur. 1. Polit. c. 9. vel pro quocunq; numismatis genere, sive auro, sive argento.

§. III. Præmissâ Homonymiâ, pergimus ad Synonymiâ. Vocatur pecunia, quæ vox euphoniæ causa ratione originis pro pecunia dicta est, eò, quod priscis tempo-

1179
05 2014

ribus facultates veterum in pecudum copia & re rustica, constiterint: dicitur etiam pecunia propterea, quod monetæ antiquitus de pecudum corio incisæ & signatæ fuerint. *Isidor. lib. 10. cap. 17.* vel, quod Romanorum æs primum ovium boumque effigie signatum fuerit: unde *Plutarchus in Publicola* scribit, vetustissimos reperiri nummos, in quibus signum sit ovis, suis, bovisq; conspectum. 2. nummus, s. numus, quod non à natura, sed *ἄπο τῆς νόμῳ* sit, teste *Aristotele Lib. 1. Polit. cap. 9. & 5. Ethic. c. 8.* & videtur lex denominationem dedisse, cum & jus monetæ legis ipsius sit potestas. 3. æs quoq; monetæ significationem habet: quia prima urbis ætate solo ære signato propè ad primum usq; bellum Punicum Romani usi sunt, & cum aurum ac argentum introductum esset, mansit tamen vocabulum æris, omnemq; pecuniam æs dixerunt, etiam auream. Inde *Virgil. Eclog. 1. v. 36.*

Nonnunquam gravis ære domum mihi dextra redibat.

Porro vocatur moneta argentea à Persis Abas, à Schach Aba (quem primum cudendæ monetæ Authorem fuisse scribit) sic denominata; item Chodabende, cum Schach Chodabende eandem induxit; olim Lari dictæ sunt monetæ: *Dn. Adam. Olear. in Itin. Persic. l. 5. c. 6. p. 560.* Arabes monetæ huic argenteæ etiam Persicum imposuerunt nomen & vocaverunt Darrhem. Sed ideò, quoniam eodem tempore Persicum Imperium ut & Romanum floruerunt, cujus Romani Imperii Auctoritate, idem Arabes nominârunt auream monetam Romano vocabulo, Binar de Denareis aureis, ita dictum, quo & simul usi sunt Græci passim. Obolos autem æreos cum Romanis iidem Arabes etiam Folles nuncupaverunt, de quibus videri poterit *Salmas. lib. de usur.* A Persis oboli ærei communiter Pul dicti sunt, in specie verò Kasbeli nuncupantur *Dn. Adam. Olear. in Itin. Persic. l. c.* à Gallis Monnoye dici-

tur

1115
2115

ur Moneta, ab Hispanis la moneda. à Belgis Munt. à Ger-
manis autem vocatur Müns oder Geld. *Ambros, Calepin.*
diCTIONAR. suo.

§. IV. Sequitur Definitio Monetæ: Est autem
moneta, materia electa, cujus publ. ac perpetua aestimatio dif-
ficultatibus permutationum, equalitate subveniret, eaq; ma-
teria forma publica percussa, usum dominiumq; non tam ex
substantiâ præbet, quàm ex qualitate. Quæ definitio de-
sumpta videtur ex Philosophi verbis 1. *Politic. cap. 9.*
Quare ad permutationes tale quid inter se pacti sunt dare ac
accipere, quod ipsum ex rerum vitæ utilium numero usum ad
vitam habeat facile & commodum; ut est ferrum, & argen-
tum, & si quod aliud ejus generis: primò quidem simpliciter
magnitudine & pondere definitum, tandem verò & notâ im-
pressâ à permutantibus, ut eos liberaret à dependendo, nota e-
nim imposita ponderis fuit index. Ideò placet nobis, eamq;
accuratius considerabimus: Definitur quidem etiam à
Vernalæo l. 3. *Polit. th. 7. c. 1.* Moneta bractea quædam me-
tallica, supremi Principis auctoritate, pro commodiore per-
mutatione signata ac aestimata. Alius Author hanc defi-
nitionem suppeditat: quod nempe Moneta sit pecunia ex
materia metalli præcipuè auro & argento ad publ. Reipublicæ
usum à Republ. confectam; *Joh. Kitzel Tractat. de Jur.*
Monetar. Clas. 1. Theor. 4. ita definit Quod sit bractea qua-
dam metallica publica caractere insignita, omnium rerum
aestimationem præstans. Quæ definitiones jam in medium
prolatæ, quamvis satis bonæ ac firmæ sint, his tamen ne-
glectis, quam primo loco posuimus, ut jam tùm diximus,
contemplabimur.

§. V. In definitione nostra dicitur 1. Materia,
quam quidam dividunt in propinquam & Remotam:
Arnif. l. 2. c. 7. de Jur. Majest. Nobis in usu est aurum,
argentum: Æs s. Cuprum, apud Svecos, Gallos Ita-
los

1115
2015
ios etiamnum in usu est. *Plurim. Reverend. Dn. Balthas. Cellar. c. 15. Polit. §. 10. Dan. Otto in dissertat. Juridic-Politica de Jur. Publ. Im. R. c. 11. Th. 7. Monetal. lib. 2. de pecun. Retid. l. 3. d. re num. cap. 2. Wolfgang Heid. in Philosoph. Polit. Systemat. c. 3. p. 577.* Sed Ferrum in usu fuit apud Clazomenios, Corium apud Spartanos: *Dn. Cellar. l. d. Georg. Schonbörz. in Polit. l. 4. c. 30. c. 30.* item filum argenteum apud Persas, quod monetæ genus vocabant Lari, est illud antiquum & obsoletum: Stanno etiam veteres usos fuisse constat ex *Polit. Cellar. c. 15. f. 10. Salmas. in lib. de usur. c. 26. p. 468 scribit.* Diversas gentes hoc l. illo monetarum genere usas unô eodemq; tempore fuisse, ut Athenienses argenteam monetam, Chartaginenses Coriaceam, Byzantios ferream, Lacedæmonios meram ferri massam, alias gentes lutum coctum & signatum. Aethiopes eo seculo, quo Plato scribebat, lapillos quosdam insculptos pro nummis usurpasse. In Provincia Carajana, quæ magno Regi Tartariæ subest, aureis & albis lapillis, qui in mari reperiuntur, teste Paul. Venet. usi sunt. In Provincia, cui nomen Canielu inditum, sub eodem Rege sita, moneta minor è fale est formata, in exiguis tamen massis, in alia Corallium nummi vicem præstat. Magni Chani moneta non ex auro & argento cuditur, sed cortice mori interiore in particulas varias ac rotundas scisso, invicem compacto ac Regali sigillo signato. Additur electa: qua vocula innuitur requiri, ut sit materia idonea, ut scilicet possit facile circumferri, condi, liquari, cogi, duci, cudi, figurari, & ex rebus utilibus, sive iis, quorum rerum usus est in vita: unde si ex charta, corio, aut unguis animalium, piscium squamis monetæ essent factæ, nullo modo materia ex rebus utilibus constaret: *Casus in Sphæra Civitatis* septem monetæ conditiones adducit: quarum prima est, ut sit quantitate

(207)

litate parva; Secunda ut sit alicujus Principis simula-
cro notata: tertia, ut sit certo pondere & valore distin-
cta: quarta, ut non facile exedatur, & corruptioni ob-
noxia reddatur. Quinta, ut sit rara & pretiosa. Sexta,
ut sit ad usus pauperum in partes minimas divisa. Se-
ptima, ut sit ad commutationem necessariam, non ad
sordidam usuram destinata. Has conditiones si probè
ponderaverimus, facile patet, aurum & argentum com-
modissime monetæ materiam sustinere; *Aristoteles 1.*
Polit. cap. 9. etiam ferrum utilibus monetæ rebus accenset,
at verò cum facile corripitur, necessarium non est,
præprimis apud nos in Germania, ut in materiam mo-
netæ assumatur.

§. VI. Sed hæc de materia dicta sunt; Nunc se-
quitur FORMA Monetæ, quæ duplex est: Externa & Inter-
na. In propatulo autem esse autumo, aurum olim pla-
nè non fuisse signatum, sed in multas ac minutas facies
concisum Veteres ad servasse ac reposuisse, nihilominus
in lateres conflatum. Idem & fecere Romani, teste Var-
rone apud *Nonn. l. 3. de vita P. R.* Nam lateres aurei &
argentei primùm conflati & in ærarium conditi sunt.
Hinc Croesus magnam argenti vim in Theauris laterum
redacti ad servavit, teste *Varrone* hisce versibus, scribente,

Indum fluens sub Sardibus flamen tulit,

Aurum, later quod conquadravit Regius.

Idem legimus, quod Barbari innumerabiles lateres au-
reos habuerint; *Salmas. l. de Usur. c. 16.* imò non solum
ut lateres reposuerint in Thesauros, verum etiam au-
rum & argentum infectum & rude, nec non factum &
laboratum, ut tripodes vasaq; alia *Salmas. de Usur. b. 16.*
Cum itaq; ut plurimum auri & argenti, nec non æris
grandes massæ in permutationibus vicem pretii obtine-
rent; difficulter autem isto pacto venditiones expedie-

B

ban-

204
bantur, constitutum est huic difficultati subvenire & repertum primo est, ut graviores illæ massæ in plures particulas conciderentur, ut cum exiguis ac levioris momenti rebus forent permutabiles; deinde ut illæ concisæ particulae certo pondere formarentur, (quo & apprimè referri posse videtur, quod *Justinian. l. 1. C. de veter. Numis. potest.* habet & scribit, modò ut debiti ponderis sint, & speciei probæ; Et *Isidor. l. 16. Origin. c. 17.* ex aliquo antiquo Auctore scribit: In numismate tria quæri, metallum, Figuram & pondus, si aliquid ex his defuerit numisma non futurum. De quo pondere plura sumus dicturi, cum digressionem ad Formam internam faciem9,) mox ut & nota ponderis iisdem imprimeretur, postremò communi omnium consensu receptum est, ut ab omnibus reciperentur in permutatione, quæ talem formam haberent impressam eum tali pondere; *Salmas. col. Joh. Kitzelius in tractat. de Jur. Monetar. Class. 1. Theor. 5.* ad stipulari videtur sententiæ dicti *Salmas.* & scribit; Ut verò contrahentes ista ponderandi & examinandi difficultate sublevarentur, pecuniæ cura postea ad superiores devolvì & in testificationem, quod proba sit, ab iisdem signari, atq; sic quoad formationem Juris civilis esse cæpit: & hinc tandem prodiit Nummus, quem Aristoteles vocat primum & ultimum in permutatione *1. Politic. 8.* quem (ut incidenter addamus) deductum volunt à Numa Pompilio Rege Romanorù, qui primus omnium numos Romæ signasse creditur *Cal. Rodigin. lection. antiquitat. c. 21. Isidor. l. 16. c. 17. Schönborn. 4. Polit. 30. Martin. in lexic. Etymol. voce Numus. Beierling. in lexic. suo. l. m.* Describitur autem Numus signatus à Demosthene, quod sit *vóμισμα* veluti lex privatorum communi eorum consensu recepta ad proprios contractus celebrandos, cujus autem Numi cusionem primum Phi-
onem

2011

Monem intulisse in Ægina testatur *Salmas. de usur. c. 15.*
Alii dicunt signasse nummos primum Pethonam Argi-
vum, alii Erichonium Atheniensibus & Liciis. *Rhodiger.*
l. 10. Antiquitat. lectio. c. 2 p. 353. alii hoc Thareti tribuunt
Patri Abrahamæ, cui etiam sententiæ nos fidem damus,
constat enim ex *Gen. 23.* quod Abraham pro sepulchro
Saræ pecuniam & quidē probatæ monetæ extolverit, &
inde patet, Monetam duplicem esse, nempe aliam proba-
tam, quæ justum pondus & pretium habet, sive quæ in tra-
ctandis commerciis exponitur, vid: *Beierling. in lexico suo.*
l. m quam nos hodie currentem vocamus *Salm. l. de Usur.*
c. 15. aliam autem publicam, quæ signata est ea figura,
qua moneta Principis aut communitatis insignitur.
vid. *Beierling. lex: suo citat. loc.* apud Persas singulæ civi-
tates peculiarem habuerunt monetam, quæ non alio lo-
co valuit, quàm in quo erat cusa. Adam: *Olear. in Itin.*
Persic. p. 560. de Tharete Patre Abrahamæ Patriarchæ *Lim-*
neus l. 3. c. 2. n. 60. ex Alb. de Rosar. nonnulla anno-
tavit, quæ cum notatu digna putaverimus, paucis hic
adponemus. Reperi, inquit laud. Author, in quâdam
scriptura cujusdam religiosi ordinis fratrum Eremita-
rum super passione CHRISTI, quod illi triginta de-
narii argentei, quibus Judas tradidit CHRISTUM Ser-
vatores & Redemptores nostrum primi denarii fue-
rint, qui in mundo fabricati erant, quos Thares Pater
Abrahamæ, optimus faber, ad petitionem Regis Nini, filii
Beli, fabricavit; deinde per multas manus pervenerunt
ad Sorbonam Pontificem Hebræorum. In Græcia
Philippum Regem Macedon: nummos sua imagine pri-
mum signasse, unde Philippæi dicti sunt: vid. *Cellar. c.*
15. Polit. f. 13. Plinius l. 33. c. 3. refert. Servium esse, qui
primus Author signandi æris extitit: Æreorum num-
morum Saturnum fuisse scribit Eutropius in histor: sua.

MunHh: 26, 15. C 27, 3.

200
Sed cum tam variæ variorū sint opiniones, quæ omnes
sua fundamenta habent, nullus certus Author ac inven-
tor signandi æris fortè adduci potest

§. VII. Hoc itaq; omisso, nos accingimus ad
Formam Monetæ S. Nummi Externam, quæ consistit I.
in Imagine Principis, v. g. Ejusdem, cujus auctoritate cu-
ditur Schönborn. l. 4. Polit. c. 30 Hinc Magnif. B. Carpzov.
Comment. Jurid-Historic-Politico in L. Regiam c. 8. sec. 7. n. 6.
scribit: Auf der andern seiten des Münz-Herrn oder Stans-
des Wagen. mit samt seiner gewöhnlichen Überschrift und der
Jahrzahl etc. Antiquam quoq; monetam publ. Impera-
toris effigiem expressam atq; inscriptionem geslisse ad-
firmat Beierling. lex. suo. Persarum Reges aureos
nummos sua imagine consignasse legere est apud laud.
Ben. Carpzovium l. c. n. 2. inde Darici appellati à Dario
n. 3. Salmas. l. de Usur. c. 15. p. 441. Bodin. l. 1. c. 10. de Republ.
Arnis l. 2. c. 7. de Jur. Majest. Sicut Philippæi quodgestarēt
imaginem Philippi Regis Macedon: Cellar c. 15. Polit. §. 13.
Et Illustris ac Generos: Dn. Vitus Ludovico von Seckendorff in
parte 3. seines Fürsten Stats refert, quod Auf Anordnungē der
hohen Obrigkeit wären allerhandt grosse Formen/ runde/ eckigt/
dicke und dünne Bleche/ in kleinen oder grossen Werth darauß
verfertiget/ und mit einen sonderbahren Zeichen/ etwa dem Bild-
niß des Landes Herrn/ dem Wapen der Herrschafft/
wormit sie ihre Briefe gesiegelt/ oder ihre Schiffab-
nen bezeichnet haben/ oder sonst nach Belieben bemärcket
und gepräget worden. Salmas. l. de usur. c. 15. refert
quod Julianus Antecessor de mutatione solidorum san-
civerit, solidos Romanorum Principum forma signa-
tos, sine permutationis dispendio per omnes provincias
ambulare. Fridericus II. ab expeditione Hierosoly-
mitana rediens, corium sua imagine ab una parte, ab al-
tera aquilæ signavit Henn. Arnis. l. 2. c. 7. de Jur. Majestat.

Et

Et Constantin: M. in aureis nummis imaginem suam
ita curavit insculpi, ut pansis manibus instar precantis
cœlum contueri videretur, quod genus nummi hac effi-
gie sculpti, per omnes Roman. Imperii gentes volitavit
Cellar. c. 15. Polit. §. 14. qui ex Euseb. l. 4. de vita Constant. c. 15.
refert. Hinc Salvator noster apud Evang. Matthæum
c. 22. v. 20. & 21. Lucam c. 20. v. 24. & Marcum c. 12. v. 16.
ut convinceret Judæos subjectionis suæ, inquit. *Osten-
dite mihi numisma census, qui cum obtulerint denarium,
querit, cujus est imago?* Et Cæsaris esse Respondenti-
bus; *Date igitur, ait, Cæsari, quæ sunt Cæsaris &c.* Ubi
imago ista Cæsaris etiam in denario isto fuit impres-
sa: & annotavit *Henning Arnif. l. 2. c. 7. de Iur. Majestat.*
ex Gunther. l. 3. sequentem versum, qui testari optimè
ac verè videtur imagines Cæsarum nummis fuisse im-
pressas, ita sonantem:

Cæsaris, & Domino sub Cæsare fulget imago.

Cæsarum autem, Regum, Principum, Civitatum, alio-
rumq; quibus jus cudendæ monetæ erat concessum,
imagines hanc ob causam impressas fuisse arbitramur,
ut unusquisq; statim percipere possit, cujus auctoritate
moneta sit cusa *Salmas. de Usur. c. 15.* & si qua quædam
adulterina inveniretur, quas privati ad lucrum suum
clam percusserint *Salmas. de Usur. c. 16.* (quod tamen et-
iam Reges olim facere non erubuerunt, cum tamen tur-
pe sit in se committere, quod in alio Rex ipse reprehen-
dere debeat *Arnif. l. 2. c. 7.* Quos inter alios fuisse Phi-
lippum Bellum Regem Francorum quem Dantes Poeta
accusat, dicens: quod primus inter Principes fuerit,
qui numisma corrupisset, ac dimidiam æris partem ar-
gento miscuisset; idem etiam fecisse Jacobum Regem
Balearium, quod numismatum pretia mutasset, ac dete-
riora fecisset. vid. *Bodin. de Republ. l. 1. c. 10. & l. 6. c. 30.*)

3022
Isti corruptores digna pœna adficerentur: vid. *Carol. V. in Constit. Pan. artic. 3.* qui nullam distinctionem facit, inter monetas Principum aut Imperatoris, æquali pœna utriusq; adulteratores persequens. Sed cum jam non animus sit, de monetæ adulteratoribus & eorundem pœna multa proferre, hæc incidenter dicta sufficiant & pluscula videantur in fine disputationis, ubi fusius de horum poenâ, & quo pacto moneta adulterari possit, sumus acturi.

§. VIII. Sed cum nunc tractaverimus de primo membro Formæ Externæ, quod consistebat in Imagine Principis, necessarium esse judicamus ad alterum membrum nos accingere; Et consistit in Inscriptione v. g. Augustus Cæsar nummum argenteum nota Syderis Capricorni, quo natus erat, percussit *Schönb 4. Polit. 50.* Persæ modò cervum, modò caprum, piscem, serpentem, gallum, Diabolum & similes imagines in monetas suas cudi jusserunt, *Adam. Olear. Itin. Pers. l. 5. c. 6. p. 561.* Athenienses bobus, quibus substituerunt noctuas insigniebant. *Plutarch. vit. Lysand.* Corinthiorum signum Pegasus erat, Cephallenorum Equus, Chiorum imago Homeri, Romanorum effigies navis aut Jani Bifrontis fuit, ut ita ex cujusq; urbis nota nummi distingvi potuerint, *Vid. Salmas. l. de Usur. c. 15.* Servius Rex, nota pecudum æs primus signavit, unde pecunia appellata est, *Rosin. l. 8. 20. p. 381. Salmas. l. de Usur. c. 16. Limnaus l. 3. c. 2. n. 56.* Veteres Saxones & Principes imperii ante Carol. IV. circa annum 260. cum signo Leonis argenteas monetas fabricarunt *Rumelin. ad A. B. c. 10. p. 269.* Veteres Romani & Cæsares præsertim callidissimi gubernandi artifices devictis gentibus, omnibusq; provinciis suis non tantum tributa imperârunt, sed ea quoq; in certo monetarum genere

2023

ne & quidem argenteo plerumq; eoq; Romano in si-
gnum subjectionis & recognitionis sui dominatus, fisco
inferri voluerunt: Hujusmodi autem monetæ solebant
non solum Magistratuū suorum titulos, sed ipsas quoq;
expeditiones suas & victorias inscribere, ut passim apud
Fulvium Ursin: in familiis Romanorum nominatim p.
200, ubi habetur nummi pictura A. Plauti, Pompeji in
Asia & proquæstoris & in averfa facie, Bacchi Judæi,
Arabia Reguli, qui supplicum ritu, dextro genu nixus
Camelum tenet & olivæ ramum, paci impetrandæ dex-
tra prætendit: vid. *hac de re Reusn. Coron. 4. flor. 3. in
Hortul: suo historic.* Veteres Romani itidem ex re pecu-
aria suum præcipuè victum quærentes nummis effi-
giem bovis, ovis & suis imponebant teste *Plutarch.
Quest. Roman. 41. Limnaus de Jur. Publ. Imperii Roman.
l. 3. c. 2. n. 56.* Johannes Biturigum Dux indultu Carol.
V. Regis Francorum nummos omnium probatissimos
ex auro puro puto conflavit ac pecudis villosæ figura
signavit, *Bodin. de Republ. l. 1. c. 10.* Triumviri mone-
tales nummos publ. suo arbitrio signabant, quamdiu
Respubl. fuit popularis, his adjectis literis III. VIRI
A. A. A. FF. quas Causis prætor Delphinatum sic inter-
pretatur: Ære, argento, auro flavo ferunto, sed verio-
rem hanc sententiam adhibere placet Triumviri auro,
argento, ære flando feruendo, quod suppeditat jam laud.
Joh. Bodin. l. 1. de Republ. c. 10. Primis temporibus ac et-
iamnum Patibuli figuram Genuenses nummi præ se
ferunt: vid. *Joh. Bodin. l. c.*

§. IX. Sed hæc de FORMÆ Externæ duobus
membris breviter dicta sint: nunc videbimus de Forma
Interna; quam consistere in Pondere, mensura atq; va-
lore docent Politici. Primo itaq; agendum de pon-
dere, cujus inventor qui sit variè varij statuunt. Alii
Phi-

2024
85
Phidonem qui simul & mensurarum auctor habetur, esse credunt. *Salmas. l. de Usur. c. 15.* Sophocles in Nauplio de Palamede hanc inventionem tribuit Palamedi, quod ex dicto Auth. annotavit *Salmas. lib. supra dicto.* Sed dictus jam Author hoc modo has duas sententias conciliat, & scribit, Pondera Palamedem, mensuras autem cavas Phidonem invenisse. Est autem pondus quod propter usum consideramus certa numeri metallicę quantitas publica lege definita, cuię nummo attributa, vid. *Dan. Otto tract. de Jur. publ. c. 11. Th. 7. laudatus Dn. Vit. Ludovicus von Sectendorff in part. 3. seines Fürsten Stats p. 180.* Hęc de primo membro: alterum consistit in Mensura, cujus inventor quis fuerit, iam tum dictum est; fuerunt autem mensurę Homeri ævo in usu, ut essent nempe vascula, quę nempe hoc l. illud pondus caperent, ut hodie liquoris & grani *Salmas. l. de Usur. c. 15.* Nam quantitas olim fuit, quę nummo æstimationem posuit, non materia ipsa, *Salmas. l. c. Cellar. c. 15. Polit. s. 12.* refert argentum & aurum simpliciter magnitudine, mensura & pondere fuisse definitum. *C. Salmas. eod. l. cit.* inquit: Pecuniam tam auream, quàm argenteam non solum Veteres numerasse, sed etiam olim appendisse: Hoc altero itaq; neglecto tertium membrum contemplantur paucis: Consistit istud in valore. Fuit autem ipsum metallum rude, de quo supra diximus, antiquitus pro pretio mercium *Salmas. de Usur. c. 15.* deinde æstimatio nummi posita est, quę non à Principis & Reipubl. solum voluntate sed etiam ipsius metalli valore, unde flatum & formatum erat, pependit; valuit autem nummus interdum nihil, interdum plurimum, teste Aristotele, ex quo *Salmas. annotavit c. 16. & Cellar. c. 15.* Sed non nisi publica auctoritate & aliorum injuriis, ut cum necessitas & Reipubl. salus id efflagitavit, *Heider:*

in Systemat: Polit. p. 578. Cellar. Polit: c. 15. Quod autem
justum esse debuit, pondus & valor, idem Magistratui &
subditis testis est jam d. Heid: l. c. & antea citatus Dn à See
ckendorff parte 3 des Fürsten Staats/ inquit, so erfordert die
hohe Noth/ daß auch das Geld seine gewisse Güte und Masse
habe. Und bestehet solche erstlichen in dem Gewichte / daß ein
jedwede Münz in Golde und Silber oder Kupffer ihr ver-
ordnetes rechtes Gewicht und Masse habe/ das andere aber
in dem gehalt oder Schrot und Korn zc. Hæc ita si pro-
cedunt, & accuratè observantur, non modò dignitas &
authoritas Principis (monente Reinhard: Senior: Comit.
Solmens: in Beschreibung von Ursprung des Adels: dann
die Münze ist eines Fürsten Glaube/ und stehet sein Nahme/
Wapen und Siegel darauf/ gleich wie auff einem Brieff/
als eine gerechte gute Wahre.) Sed & ipsius Imperii diu-
turnitas flos & incrementum judicandum est, Magnificus
Dn. B. Carpzov: Comment: Jurid: Hist: Polit: in L. Regiam:
c. 8. s. 7. n. 14.

CAP. II.

DE JURE MONETAM CUDENDI, PENES QUEM OLIM FUERIT, ET JAM SIT IN NOSTRO IMPERIO ROMANO-GERMANICO ET QUI- BUS CONCESSUM.

§. I. Sed hæc de pondere, mensura ac valore sa-
tis dicta sint, ad rem ipsam igitur nos accincturi experi-
mur, quod præter Imperatorem seu supremam Maje-
statem olim jus cudendæ monetæ nullus habuerit Chri-
stoph: Besold: Diss: Polit: Juridicæ de Jur. Majest. c. 8. Quippe
Imperatoris quondam proprium fuit juxta Magnif. Dn.
Benedict: Carpzov: in Comment: Jurid- Polit- Historico in
Leg. Regiam c. 8. s. 7. n. 7. prælaudatum Illustr: ac Generos:

C

Dom:

545 226
Dom: Vitum Ludovicum von Eckendorff / parte sua tercia
libri sepius citati. Joh: Bodin: l. r. de Republ. c. 10. Nicol:
Sabancorum Disputat: de Regalibus Th: 29. Zaf: de Fend:
p. 5. n. 14. Somb: p. 5. n. 19. Dom. Conr: Carpzov: B. M.
Th. 42. Disp: sua de Regal. Inde Constantinum Imperato-
rem in monetis tantummodo Cæsaris eudendæ pecu-
niæ studium voluisse frequentari testatur. Henric: Bo-
cerus de Regal: c. 2 n. 223. & de Jur: Monet: c. 3. Hinc
in Gallia cum Britannia Regulus nummum aureum
suâ imagine percutere ausus fuisset, bellorum semina-
rium inter ipsum & Regem excitatum fuisse Limn: l. 3.
a. 2. n. 61. testatur. Et Perennis Prætorianorum Com-
modi præfectus, quod nummos publicos sua imagine
signaverat, capite damnatus est, teste Henning: Arnis: de
Jur: Majestat: l. 2. c. 7. qui ex Herodot: l. 1. refert: Summi
etiam exemplum in Ariandro Ægypti Præfecto potest,
quem Rex Persarum ob idem delictum securi percuti
jusit. Joh: Bodin: l. r. de Republ. c. 10. & nom: Arnis: l. d.
Præterea etiam Cura monetæ, juxta Heiderum in memo-
rato: Polit: System: p. 577. Christoph: Besold: dissert: Politico-
Juridic: de Juribus Majest: c. 8. Petrum Gregorium Tholo-
zan: l. 9. de Republ. c. 1. Th. 31. Arum: discurs: 5. ad A. B.
Carolus IV. Imper: ad c. 10. ad Summam Majestatem seu ad
Imperatorem spectat, cujus tamen valorem sine urgen-
te & sufficiente causa immutare Imperator nequit,
Magnif: Dn. Bened. Carpzov. Commentar. in L. R. c. 8. s.
7. n. 8. Solius etiam Majestatis seu Imperatoris fuit,
qualitatem monetæ dare, h. e. constituere, quantum au-
ri, argenti, ferri vel alterius metalli debeat immisceri,
vid. Christoph: Besold: diss. Polit-Jurid. de Jurib. Majestat.
c. 8. Magnif: Dn. Bened. Carpzov: Comment in L. R. c. 8.
s. 7. n. 12. Similiter etiam de proportione auri ac ar-
genti leges ferre vid. Land, Dn. Carpzov. l. d. & Citat.

Be-

207/2505

Besold. ibid: Solius etiam Majestatis fuisse, materiam præscribere, ex omnibus hac de re constitutionibus evidenter constare videtur, *Henning: Arnis: de Jur. Majestat. l. 2. c. 7.* Tantum enim valet nummus, quantum Majestas ipsum valere jubet, quippe quæ efficere posset, ut etiam papyraceus vel coriaceus in eodem pretio haberetur, quo aureus, vid: cit: *Auth:* Nam ipsius ponderis æstimatio à Principe dependet & consuetudine; Consuetudo autem & Princeps pari passu h. l. ambulant; Præterea & habuit Imperator jus concedendi facultatem monetæ cudendæ *Besold. dissert. Polit-Jurid de Jur. Majest. c. 8. Dn. Conrad. Carpzov. B. M. disputat. de Regal. c. 42.*

§ II. Ex quorum nonnullorum indultu Regibus inferioribus, Ducibus ac Rebus publ. nec non civitatibus nonnullis facultas data est cudendi monetam è quovis metallo probato, *Vvandlerus l. 2. Philosoph. Practic c. 1. §. 2. Præcept. 6. & Beierling: in Lex: suo lit. M.* ut Fridericus I. Imperator capta Derthona Cremonensibus amicis, honoris loco jus signandæ pecuniæ concessit: vid: *Citat: Beierling: Lex: lit. M.* qui ex Sigon. l. 12. annotavit. Lucio III. Pontifex jus Friderico I. Imperatore adfentiente indulgit, ut pecuniam cuderent cives Lucenses Thusciam, Marchiam, Romaniam, Campaniam communè ex *d. Sigon. l. 14 Crantz. c. 9. Metrop. c. 1. collegit d. Beierl. citat. loc.* Quomodo Genuenses & Placentini à Conrado III. German. Rege pecuniæ signandæ jus impetrarint, & in hunc usq; diem accepti beneficii monumento, nummos aureos ipsius Conradi Regis nomine signent vid: *dict. Auth: Sigon. Regni Itall: l. 11.* quomodo autem Henricus III. jus signandæ monetæ Episcopo Patavino indulserit. *vid. l. 8.* At quomodo Henricus IV. Bononiæ in Episcopatu hospitatus, novum jus civitati

2028

eadendæ monetæ concesserit, ita ut primus nummus ab una parte Henrici, ab altera Bononiæ nomen habuerit, à qua etiam appellationem accepit, ut Bononiensis dictus sit. vide sis *l. 15. d. Auth.* Quam ob causam Otto III. Erponi Verdensi Episcopo libertatem argentum eudendi dederit, ut solennes nundinas ubicunq; locorum intra sui Episcopatus limites indiceret, notat *Crantz in Metrop. l. 3. c. 36.* addatur *Beierling in Lexic. suo Lit. M.* Quomodo Otho V. Bojorum Dux rejecta pecunia veteri Ratisbonensium, quorum nummi sexaginta drachmam valebant, novum numisma Landeshutæ fecerit, eoque nummos nec alios in Bojaria recipi iusserit. *Avēt. l. 6. Annal. Bojorum* testatur. Quomodo Veneti à Rudolpho monetæ jus, non quidē simpliciter, sed ejus quæ in Regni Italici vicinis locis possit & debeat valere, consecuti sint, vid. apud *Nobiliss. Dn. Herm. Conring. l. 2. de Finibus Imperii Germanic. c. 23.* Quomodo in Regno Galliæ Johannes Biturigum Dux concessione Regiæ, auream cudendæ monetæ, quomodo Ladislaus Poloniae Rex Episcopo Posnaviensi & Archiepiscopo Gnesnensi indulserit jus istud cudendæ monetæ, vide sis apud sæpe laudat. *Limn. l. 3. c. 2. n. 61.* Deinde per abusum res eò rediit, ut omnes penè Reges hoc jus impetrârint, qui deinde Principibus seu statibus Imperii hoc jure simul uti prohibuerunt, quo tamē in nostro Imperio Roman-Germanico multo utuntur, de quibus mox sumus acturi: In toto quippe Hungarorum ambitu nemo præter Regem, monetam vel Telonium habuit, *Magnif. Dn. Bened. Carpzov. Comment. in L. R. c. 8. s. 7. n. 3. & Henning. Arnif. de Jur. Majestat. l. 2. c. 7. & Politic. c. 12. ad fin.* Jus istud signandæ monetæ Carolus M. adeo pro Regali habuit, ut alibi, quam in ipso palatio cudi monetam noluerit *Sixtin. de Regal. l. 2. c. 7. n. 18.* Hodie
An

2029

Angliæ Rex Jus feriendæ monetæ ita sibi proprium
habet, ut eam alibi, quam in Turri Londinensi insi-
gniri non patiatur, *Magnif. Dn. Benedict: Carpzov: l. d.
n. 4. Henning: Arnif. de Jur. Majestat. l. 2. c. 7.* olim au-
tem ita factum esse putant: & scribit *Limn: l. 3. c. 2. n. 61.*
quod in Anglia penes Cantuariensem Archiepiscopum
fuerit jus procudendæ monetæ, à prisca lege Regis Æ-
thelstani latum *ann. 924. 940.* edixit quippe Æthel-
stanus Cantuariæ, ut monetarii septem essent, quo-
rum quatuor Regi, duo Præsuli ac unus Canobiarchæ
operas præstarent; Eiusdem constitutione, monetarii
tres in civitate Roffensi, duo Regi, unus Episcopo:
Londini octo, Hamtonæ, Vintoniæ, Excestriæ, aliisque
oppidis majoribus instituti. Reges Bohemiæ inter
alia Regalia, etiam jus cudendi nummos tam aureos
quam argenteos ex antiquissima usurpatione, quam
Imperator Car: IV. postmodum in vim legis valere iussit,
habere ex ipsius *A. B. c. 19. Tit. von der Münze* satis liquet.

§. III. In nostra autem Republica Romano-Germa-
nica jam potestas illa est penes Imperatorem & Imperii
status communiter, *Plurimum Reverend. Dn. Balthaf:
Cellar: c. 15. Polit:* Et non solum Regi Bohemiæ, cujus
jam mentionem fecimus, verum etiam Electoribus ce-
teris omnibus, tam jus aureæ quam argentæ cudendæ
monetæ ab Imperatore est indultum, imo eò tandem
res rediit, ut ad inferiores status sit translatum, vid:
*Dn. Conrad: Carpzov. B. M. disputat: de Regal Th. 42. &
Joh: Kitzelii Tractat: de Jur: Monet: Clas: 1. Th. 7.* scri-
bentis: In Imperio nostro Roman-Germanico omni-
bus Electoribus & Principibus tam Ecclesiasticis quam
Politicis, multis etiam Comitibus & Civitatibus Impe-
rialibus, imo etiam nonnullis civitatibus Municipali-
bus (quæ aliis Regalibus destituuntur *H. Arnif. l. 2. de
Jur: Majestat: c. 7.*) ex concessione generali vel speciali

RD30
1505
feu consuetudine temporis immemorialis competit;
Limn. l. 3. c. 2. n. 62. qui hæc in verba erumpit: In nostro
Imperio Romano - Germanico non tantum Electo-
ribus, verum etiam reliquis inferioris ordinis sta-
tibus fermè indistinctim Jus monetæ signandæ, est
concessum. Necnon *Illustr: ac Generos: Dn. Seckens-
dorff in parte 3. des Teutschen Fürsten Staats* inquit
Aber mit der Erblichen Erhebung der Fürstenthümer in
Teutschlandt / seind nicht allein die teutschen Fürsten/
Graffen/ Herren/ sondern auch Reichs Städte von dem
Kaiser damit begabet / oder haben es sonst in alten herbrin-
gen/ wie dann auch etliche Land-Stände/ durch nachsehen
ihrer Ober Herrn / sich dergleichen angemasset/ also daß es
nach teutschen Gebrauch fast gemein worden / Und eben
kein unfehlbar Zeichen eines hohen und freyen Reichs-Stands
des mehr ist. Testes etiam sunt *Recess: Imp: de ann. 1551.*
und sollen deswegen ic. item *Rumelin. dissertat 8. ad A. B.*
Carol. IV. c. 10. Th. 30. Privatis autem Personis jus cu-
dendæ monetæ dare nefas olim putarunt, hinc Ro-
mani admodum in hac parte cauti fuerunt, qui jus il-
lud iisdem privatis concedendū esse prorsus recusarunt.
Si enim permitteretur incommoda multa inde fo-
rent secutura, quod hodiernam Experientiam abundè
testari ac docere dicit *Christoph: Besold Discurs Pol: de A-
rar. Publ. c. 6.* Et *Limn: l. 3. c. 2. n. 63. verbis Budelii l. 1. c. 4.*
n. 5. & Reusneri Consil. 7. n. 36. vol. 3. inquit: Pernitio-
sum esse, ut privati concessio monetæ conflandi jure
utantur, Reipublicæq; merito improbandum, æq; ut
cessiones, venditiones, locationes privilegii monetarii.
Contrariū autem non uno in loco videmus, morib; &
consuetudine receptum esse, ut privati quoq; hodie
concesso monetandi jure utantur, *Nicol: Reusn: Consil:*
7. n.

2031
JEW

7. n. 36. volum. 3. Limn l. 3. c. 2. n. 63. qui ex Budel.
de re nummar. l. 1. c. 4. n. 5. refert: Arum. discurs.
Quint: ad A. B. Carol. IV. Imper. ad c. X. Th. 9. Rumelin. ad
A. B. dissert. 8. Carl. IV. Th. 31. Ex Anton. Hanfmann. de
re monetar: Resol. 11. lit. e. hæc refert: Et certissimum est
Cæsares nostros, jus monetæ privatis communicasse.
Dom. Conradus Carpzovius B. M. in disputat. de Regal.
Th: 42. Rudolphum cuidam civi privato Regale mo-
netandi jus concessisse, testatur Anton. Hanfman. disputat.
de re monetar: resol. 11. lit. e. in allegat. ad fin. Similiterq;
Antiochus Demetrii filius Simoni Sacerdoti & Prin-
cipi Judæorum cudendæ monetæ potestatem fecit, ut ex
illius ad Simonem Sacerdotem ac Principem literis,
quæ 1. Maccab c. 15. extant videre est, cujus verba inter alia
hæc sunt: Darum erlasse ich dir alles / so dir die Könige zuvor
erlassen haben / und gebe dir Gewalt Eigene Muntze zu
schlagen in deinem Lande. Sed quia eo usq; tandem eva-
gata fuit facultas ac liberalitas ista, ut etiam ad inferio-
res status jus monetandi non solum derivatum sit, sed
etiam privatis id concessum, ut jamtum diximus ac de-
monstravimus, etiam sancitum est ac ordinatum h. m.
recte Arum. discurs. 5. ad A. B. Carol. IV. in Recess. Imperii
de ann. 1551. Sollen die Behen des Hl. Reichs Kraiß Fürs-
ten / so das Aufschreiben der Kraiß Rächte in brauch haben /
ihre mit Kraißverwandten / so Münzens Freiheit habē / ohne
Verzug auf einen benannten Tag / an gewöhnlicher Wahl-
statt zusammen zufordern / und zum förderlichsten ein ieder
Kraiß / besonder eines gemeinen Waradeins oder probierens
aufzunehmen sich vereinigen / dann sein gebührlich Lohn / von
dem Kraiß / von dem der aufgenommen wird / bestimt 2.
Quibus etiam Regale hoc monetale cum certa ali-
qua prærogativa competit, incumbit, certos Senatus
circulares & conventus exploratorios habere itemq;
edi-

132
180
2032

edicta monetaria particularia facere *Joh. Kitzel. Tractat. de Jur. Monet. Clas. 1. Theor. 7.* Nam Princeps & alii inferiores Principali dignitate illustres in suis provinciis Imperatorem repræsentant, in iis quidem, quæ Jure Magistratus veniunt, tantum enim in territoriis suis possunt, quantum Imperator in universo Imperio *Christ. Liebenthal. Colleg. Politic. Exercit. 7. Th. 25. Et Theod. Reinking. de Regim. Secular. S. J. Rom. l. 1. Clas. 3. c. 11. n. 20.* Siquidem in Constitutionibus Imperii tam integris circulis ejusdem, quam singulis etiam Magistratibus permissum non duntaxat, sed mandatum etiam est, pro excludendis improbis monetis & inhibendo ulteriori abusu rei monetariæ particularia edicta monetaria facere & adfigere, modò edictis monetaribus Imperii consentanea & non contraria sint *Recess: Ratisbon. de Ann. 1594. §. Darneben sollen die Kraiß etc. & Recess. Imp. de ann. 603. §. und dieweil fast allwegen etc.* Idcirco Imperator & quidem alius superiorem non recognoscens, proprio jure sibi vindicat monetæ potestatem & usurpat. Reliqui verò Inferiores, Imperatoris, aut alterius Regis superiorem non recognoscentis, beneficio id usurpant *Rumelin. dissertat. 8. ad A. B. Carol. IV. Imperat. c. 10. Th. 30.*

§. IV. Hodie convenit Imperatori ut penitus nemini, cujuscunq; status vel conditionis existat, citra consensum & ordinationem Electorum, Jura Majestatis s. Regalia majora, inter quæ etiam privilegium cudendæ monetæ referendum est, concedat. *Dn. Conradus Carpzovius B. M. disputat. de Regal. Th. 42. A. B. Carol. IV. Imperat. c. 10. Magnif. Dn. Benedict. Carpzov. disputat. de Regal. Fisci c. 4. Th. 102. Capitul. Rudolph. II. §. Nemini etiam &c. ex quo annotavit Rumel. Dissertat. 8. ad A. B. Carol. IV. Imperat. Th. 31. Joh. Kitzel. Tractat. de Jur.*

Mo-

2033
75

Monetar. Class. 1. Theor. 7. Ipsemet, inquit, Imperator sine scitu & voluntate statuum Imperii, civitatum municipalium jus monetarium pluribus concedere, aut super re monetaria solus statuere nō potest. Idem Magnif. Dn. Bened. Carpzov. in Capitulat. Caesar. Ferdinandi III. §. 31. Wir sollen und wollen auch hinführo ohne Vorwissen der 6. Euhfürsten/niemandes wes Standes oder Wesens er sey mit Munksfreyheit begaben oder begnädigen. vid. quoq; Limn. de Jur. Publ. Imp. Roman. l. 3. c. 2. n. 62. qui ex Capitulat. de ann. 1612. Matthia 1. Imperat. Francofurt. infert, notavit; vid. etiam Arum. Disc. 5. ad A. B. Carol. IV. Imperat. c. 10. Th. 9. ex Casiodor. l. 5. var. Epistol. 39. referens. Ideo in Capitulatione novissima Imperator permisit, se sine consensu Electorum in posterum, nulli statui jus monetandi concessurum Tob. Baurmeist. de Jurisdic. Imp. Roman. l. 1. c. 4. num. 26. ex quo Dn. Conrad. Carpzov. B. M. in disp. sua de Regalib. habitæ Th. 42. refert. ne scil. quod specialiter in usum publ. constat inventum, in privatorum transeat compendium Casiod. l. d. Quamvis autem nunc multis sit concessum indulgentia Imperatorum monetam cudere, at istis tamen observandum venit, quod nempe alii auream monetam, alii argenteam, alii auream argenteam simul cudere possint, quod ultimum hocce ejusmodi Regale est, quod osibus Principis cohæret Wesenbec. consil. 60. n. 31. Perfarum Imperatoribus argenteam monetam quidem conflare licitum fuit, sed auream minimè Limn. l. 3. c. 2. n. 61. Arum. discurs. 5. ad A. B. Carol. IV. Imperat. c. 10. Th. 9. ex Procopio idem recenset. Item alii Barbari Imperatores Justiniani temporibus jus argenteam monetam cudendi usurparunt, sed ab aurea tamen se abstinere debuerunt, vid. d. Arum. l. c. Romani cum in privilegiis omnib⁹ nummos & æreos & argenteos cudi permit-

D

terent,

134
2074
terent, ex auro tamen conflare vetuerunt: *Joh. Bodin. l. 1. de Republ. c. 10.* & sibi solis cudendos reservârunt *Henning. Arnif. l. 2. de Jur. Majestat. c. 7. ex Procop. l. 3. belli Gothici memorat.* Angliæ Regi Vicario per inferiorem Germaniam constituto, adjunctam quoq; fuisse potestatem & argenteos & aureos cudendi nummos, idem *Arnif. ex Frossar. hoc annotat:* Item Electores egregio hoc privilegio gaudent, quod potestatem habeant, & conflandi auream, argenteamq; monetam. *Limn. l. 3. c. 2. n. 61. Arum. discurs. 5. ad A. B. Carol. IV. Imperat. c. 10. Thes. 9. Dn. Conrad. Carpzov. B. M. disput. de Regal Th. 42.* Idem ipsis hoc denuo confirmat Imperator, ac ceteris simul Principibus ac Electoribus de novo indulget: *Rumlin. dissertat. 8. ad A. B. Carol. IV. Imperat. Th. 29. Sed Anton. Hansman de re monet. Resolut. 10. l. d.* hoc principaliter de auro intelligendum putat, cum non tantum Veteres Saxones circa *ann. 260* cum signo Leonis argenteas fabricarint, sed & Principes Imperii ante *Carol. IV. Imp:* monetandi jus exercuerint. Quod tñ jus cudendi auream monetã, quod ceteris non commune est, etiam nonnullis Imperii Statibus concessum esse apparet ex *ordin. monetar. Ferdinand. 1. de ann. 1559. §. die güldene Münze belangend.* Quibus autem jus istud cudendi omnem monetam ex quacunq; materia sit concessum, varia sunt præscripta, quæ observare debent; Sic certa numismatum genera cudere nec alia ferire iisdem licet, inter quos tamen ut jamtum fuit prolatum, nonnulli prærogativa aliqua utuntur præ cæteris, quales sunt Electores & alii quidam imperiorum *es Rumlinus dissertatione 8. ad A. B. Carol. IV. Imper. c. 10. Th. 30.*

S. V. Sed

203

§. V. Sed beneficio hoc minimè licet abuti.
Nam inquit Ferdinand: III. So wir aber beständig befinden/ daß die jenigen Stände/ denen solches Regal und Privilegium verliehen/ dasselbe/ dem Münz edict zugegen mißbraucht/ ihnen dasselbe vermöge der disposition in denen hierüber verfasseten Constitutionen, nicht allein suspendiren, sondern die jenigen/ welche dasselbe Regal nicht mit der Churfürsten Bewilligung erhalten/ desse ganz priviren, und ohne Vorwissen der Churfürste darzu nicht restituire &c. *Capitulat. Cesar. Ratisbon. de ann. 1636. data: vid. etiam hac de re Bodin. l. 1 de Republ. c. 10.* Verùm hoc jus suum, quod à Summa Majestate accepit, aliis vendere nemini licet, neq; aliis locare, aut aliò modo concedere, sed Ipsemet eo jure uti debet; ut disertè constitutum est, *in Recess. Imp. de ann. 1551. §.* So haben wir uns auch mit Churfürsten *zc. & seqq. verb.* Dergleichen die jenigen/ so von uns/ oder unsern Vorfahren im Reich/ mit dem Regal der Münz Freyheit begabet seynd/ solche Münz Freyheiten niemands andern/ wer die wären/ verkauffen/ verleyhen/ oder in ander wege vergönnen oder zustellen sollen / sondern sich derselben selbst zu gebrauchen *zc. item de ann. 1520. §.* Also daß auch die Münz Gerechtigkeit keine Mercantz *zc. ibid.* Derhalben wollen wir nochmals allen und ieden/ so Münz gerechtigkeiten haben/ hiermit ernstlich geboten haben/ ihre Münze durch keinen weg andern zu verkauffen/ zu verleyhen oder verlegen zulassen *Et Illust: ac Generos. Dn. Veit Ludwig von Seckendorff part. 3. des teutschen Fürsten Staats;* Dahero auch verboten/ solches Münzrecht zu verbachten oder umb ein gewisses Beding/ andern damit werben und handeln zu lassen; Et hoc addere placet, quod omnia pacta & instrumenta adversus hanc probationem facta pro nullis & irritis habenda sint, quod confirmat ipse

Recess. Imper. de ann. 1594. §. Wir ordnenen/wollen und gebie-
ten auch ic. Quod autem Imperator jure & potesta-
te cudendi monetam ad salutem & honorem Impē-
rii ac subditorum uti teneatur, asserit Magnif. Dom. Ben.
Carpzov: Commentar in L. R. c. 8. f. 7. n. 8. Joh. Kitzel.
Tractat. de Jur. Monetar. Clas. i. Theor. 8. Dominus
Conrad. Carpzov. disputat. de Regal. Th. 42. Barthold.
Keckerman l. i. Polit. c. 21. & juxt. Recess. Imp. de ann 1570. §.
 Alsdann auch die Münzgerechtigkeit kein Mercanz/sondern
 unser Kaiserliches Regal/ so die Münzstand aus unsern son-
 dern Vertrauen/ nicht zu ihren selbst gesuchten Vorteil/
 sondern wie wir selbst/ dem Hl. Reich zu Ehren und
 Wohlfarth gebrauchen sollen: Ita & justam monetam si-
 ne justa & urgente causa mutare non poterit, *Laudatus*
Dn. Conrad. Carpzov. B. M. disputat. de Regal. Th. 42.
Magnif. Dn. Bened. Carpzov. Comment. in L. R. c. 8. f. 7 n.
8. Plur. Reverend. Dn. Bathas Cellar. c. 15. Polit. §. 7.
Joh. Kitzel. Tractat. de Jur. Monetar. Clas. i. Th. 9. Sixtin.
Tract. de Regal. l. 3. c. 7. n. 37.

§. V. Sed secus qui fecerit & in juste, aut sui lucri
 causa monetam probam & antiquam reprobaverit, gra-
 viter peccat, & notabile crimen falsi committit;
 quia in jure divino quælibet falsa mensura est prohibi-
 ta, *Deut c. 15 v. 14. & 15 Joh. Kitzel. l. supra dicto.* Jus
 enim mutandi monetam certamq; æstimationem ac
 valorem ejus constituendi etiam ad Regalia pertinet
Sixtin. de Regal. l. 2. c. 7. n. 32. Reges Arragonum,
 cum imperii sacris initium fecere, jurare soliti sunt,
 quod antiquæ monetæ leges non sint violaturi. *Joh.*
Bodin. l. 6. de Republ. c. 3. Magnif. Dn. Bened. Carpzov.
Comment. in L. R. c. 8. f. 7 n. 17. Hennig. Arniss. l. 2. de
Jur. Majestat. c. 7. Hincq; Venetorum natum est en-
 comium, quod eorum nummi haut varientur. vid. sæpe
 laud.

laud. *Dn. Bened. Carpzov. d. l. n. 18.* Nec minorem
 laudem reportavit Marc. Gratidian. Tribunus Plebis
 & gloriam propè immortalem promeruisse dicitur,
 quod certum omnium numismatum pretium Romæ
 constituerit; Tantum sibi ac posteritati suæ gloria pe-
 perit, ut ei vicis omnibus statuæ dicarentur & ad eas
 Thus accerei accenderentur *Joh. Bodin: l. 6. de Republ.*
c. 3. Exiguam, imò nullam laudem promeruisse, sed
 graviter peccasse Antoninum Caracallam in reprobatis
 numis cudendis, ut in ejus vita testatur Xiphilinus ex
 Dione: Antonino Caracallæ, inquit, cum cetera omnia,
 tum nummus adulterinus erat. Nam pro argento, au-
 rove, quod nobis dabat, plumbum argentum & æs
 inauratum parabat, scribit *Reg. Sixtin. tract. de Regal.*
l. 2. c. 7 n. 13. Verùm si ex mutatione monetae nullum
 damnum Respubl. & subditi sentiant, (Nam nihil in
 Republ. magis perniciosum esse, quod subditis incom-
 modum adferat, nec magno aliquo emolumento Rem-
 publicam beet, putat *Christoph. Besold. in Discurs. Polit.*
de arar: c. 6. n. 12.) optimo jure mutari potest *Dem. Contr.*
Carpzov. B. M. Disputat. de Regal. Th. 42. Magnif. Dn. B.
Carpzov. l. c. n. 8. Etiam monetam & in casu necessitatis
 (*d. Bened. Carpzov. l. saepe dicto n. 19. Christoph. Besold:*
Dissertat. Polit. Juridica de Jur. Majestat: c. 8. Secus qui
 fecerit, jus gentium ac commerciorum violat *Sixtin: de*
Regal. l. 2 c. 7. n. 59) Et propter utilitatem publicam
 mutare seu valorem eidem justo majorem imponere
 principi licitum est; Pro rebus autem subditis ablatiis
 precia sunt iisdem restituenda *Joh. Kitzel. Tract. de Jur.*
Monetar: Clas 1. Th. 9. Sixtin: de Regal. l. 2. c. 7. n. 71.
Laud: B. Carpzov: l. d. n. 21. Vitiosæ quoq; monetae
 mutationem Principi maximè licere ex illust ac *Generos:*
Dn. Viti Ludovici von Seelendorffs part. 3. des teutschen

ebies
 sta-
 pe-
 Ben.
 zel.
 inus
 old.
 10. §.
 Bern
 son
 weil/
 und
 n fi-
 tus
 42.
 7 n.
 7.
 tin.
 icri
 gra-
 tit;
 ibi-
 Jus
 ac
 nec
 am,
 int;
 Joh.
 ov.
 . de
 en-
 epe
 uel.

2038
7805
Fürsten Staats patet, ubi scribit, Es sollen auch die Stände
del alle Jahr in iedweden Kraise Zusammenkunfften/ zu Pro-
bierung derer in Kraiß geschlagenen und examination der
Frembden darein gebrachten Münze / halte / die ungerechte
Sorten abschaffen und verbieten / re. Dn. Conrad: Carpzo:
B. M. disputat: de Regal: Th: 42. Joh: Kitzel: Tractat: de
jur: monetar: Cl: 1. Theor: 7. Magnif: Dn. Bened: Carpzo:
Comment in L. R. c. 8. § 7 n. 9.

§. VI. Temerariam autem & insolitam mone-
ræ mutationem, plerumq; magnorum malorum in Re-
publ. præfagium esse testatur Heider: in Systemat: Polit:
c. 3. de Rerumpubl. adjument. Christoph: Besold: discurs:
Politic: de arar: c. 6. n. 1. & discurs: Polit-Juridic: de Jur:
Majest: c. 8. Frequentem mutationem & fraudulen-
tiam nummi pejorati admodum nocivam Joh. Limn. L.
3. c. 2. n. 66. esse demonstrat verbis Henning: Arnif: l. 2.
de Jur. Majest: c. 7. quod nim: rerum mensura mutata vel
ea turbata omnia reliqua mutari & turbari necessum
sit, Magnif. Dn. B. Carpzo: Commentar: in L. R. c. 8 §. 7.
n. 1. Præsertim autem cum nummus mensura esse debe-
at, ad quam omnia commensurantur Christoph Besold:
dissert. Polit-Juridic. Majest: c. 8: inde proverb. hoc
German: vetustissimum ac usitatum quoddam, ita so-
nans; wie das Geld / also ist auch die Welt: Et Latini non
inelegans posteritati reliquerunt tritum hoc sequens:
Discitur ex nummis, quam se mala tempora mutant.
Et quasi ex oraculo prodiit sententia Besold. disc. Polit.
de Arar. c. 6. è Bodin. l. 6. c. 3. ferme ab initio scribente:
At non modo nõ corrumpi moneta, sed ne mutari qui-
dem potest, sinè incommodo civitatis, quoniam muta-
tio pretii ac materiæ numismatum census etiam ac
bonorum cujusq; dubitationem adfert. Quo fit, ut
nemo, quot in bonis habeat constituere possit, incerta
sunt

2034

sunt pacta, convēta, quæ versantur in societatib⁹, tutelis
fiduciis, mandatis, reb⁹ empris, venditis, locatis, condu-
ctis, quibus vitæ societas continetur; incerti redditus,
vectigalia, tributa, deniq; pænæ ipsæ ac præmia, quæ à
legibus & iudicibus irrogantur, incerta sunt futura, po-
tremo ærarii opes, ac multa tum in publicis, tum in
privatis reb⁹ rationibusq; dubia ac suspensa fore necesse
est; *Et Sixtin: de Regal. l. 2. c. 7. n. 53 ex Leone Philosoph.*
refert. Certè mercatorum vulgus, quiq; alioquin
manibus cibum quæritant, & deniq; universa rustico-
rum natio, dum antiquata ea, qua hætenus usi sumus
pecunia, alias res necessarias sibi parare non possunt, in-
perquam angustas adiguntur angustias. Ceterum mo-
netæ mutationem efficere ut infinitæ lites oriantur te-
stis est *Christoph. Besold. dissert. Polit. Jurid. de Jur: Ma-*
jestat. c. 8. Hinc jam laudat. Joh. Bodin. l. 6. de Republ. c. 3.
refert. Quod Petrus IV. Rex Arragonum nullam diri-
piendi Regis Balearium probabiliorem causam arri-
puisse dicatur: quàm quod numismatum pretia mutas-
set ac deteriora fecisset *vid. quoq; Regn. Sixtin. de Regal.*
l. 2, c. 7. n. 49. Ex quibus jam dictis intelligitur, nummis
à Principe ipso lege & auctoritate corruptis seu mutatis
quanta pernitias ad Rempubl perventura sit: *Joh. Bodin.*
l. 6. de Republ. c. 3. Sixtin: de Regal. l. 2 c. 7. n. 53. Magnif.
Dn. Ben. Carpzov. Comment. in L. R. c. 8. § 7. n. 27.

§. VII. Et hæc dicta sufficiant de Jure cudendæ
ac mutandæ monetæ, cum autem non abs re esse videa-
tur de monetæ corruptoribus aliquid in medium pro-
ferre. Statuimus, quod monetâ qui corrumpant, tingant,
vel alio modo lædant, crimē falsi committere ac pœnæ
maxime reos esse, imò & eos qui monetam formaverint
absq; privilegio legitimè quæsito in crimen Majestatis
incurrere *Dn. Conrad. Carpzov. B. M. disput. de Regal.*
Th. 44.

205
W 90

*Th. 42. Christoph. Besold. dissert. Polit-Jurid: de jur. Ma-
jestat. Stren. ac Nobiliss. Dn. Zachar. Brühshenck/ von
Lindenhorn disput. de crimin: læsæ Majestat: Sixtin: de Regal.
l. 2. c. 7. n. 26. l. 2. c. de Fals. Monet. cujus pæna secundum
jus commune ignis est, Constitut: crimin: Carol. V. art. III.
ubi hæc verba habentur; Die sollen nach Gewohnheit
und Rechten mit dem Feuer vom Leben zum Tode gestrafft wer-
den. Sed quum hæc non ordinaria pœna falsæ monetæ
fit, quippe in l. ult. c. de Fals. monet: in specie nulla pœna
exprimitur, sed ita delinquens pœnam, quam meretur
excipere debere dicitur, & judicis arbitrio puniendus
est Sixtin de Regal l. 2. c. 7. n. 3. Qui veri ac justî pon-
deris ac valoris monetam propriâ auctoritate percusse-
rint, in crimen læsæ majestatis incurrere eosq; gladio
puniendos esse testantur sæpissimè citati Magnif. Dn. B.
Carpzov. B. Comment. in L. R. c. 8. s. 7. n. 7. Dn. Conrad.
Carpzov. B. M. disputat. de Regal Th. 42. prænominatus
Dn. Zach: Brühshenck/ von Lindenhorn/ disp: de Crim. læsæ
Majestatis Th. 10. Nicol Sabancor. disputat. Jurid. de Regal.
Th. 25. inquiens. Qui illud jus feriendi monetam non ha-
bent, quamvis non adulteretur, pœnas sceleris depen-
dent: Johann. Bodin. l. 1. de Republ. c. 10. Sixtin: de Re-
gal. l. 2. c. 7. n. 109. Dicitur autem is adulterare mone-
tam, qui illam radit. vel tingit, hoc est Auro vel argento
cooperit, ut aurea vel argentea tota videatur. Beierling.
in Lex: suo Lit: M. Potest verò id tribus modis fieri
(1.) Ratione materiæ, quæ pura non est, sed admixtam
habet vilioris metalli speciem (2.) Ratione ponderis,
ut destituta sit, pondere constituto (3.) Ratione For-
mæ; Si non habeat impressionem monetæ currentis.
Beierling: l. d. videri etiam potest, der peimlichen Halsger-
ichts Ordnung artic. 3. cujus verba hæc sunt: In dreyerley
weise wird die Münze verfälschet (1.) Wann einer unrechts
Metal*

(-2041)

Metal zur Münze setzet (2.) Wann einer der Münze ihre rechte schwere gefährlich benimt (3.) Wann einer betrügllicher weise eines andern Zeichen darauf schläget. Falsam itaq; cudens monetam reus læsæ majestatis dicitur. *Sixtin: de Regal. l. 2. c. 7. n. 24. Rumlin. dissert. 8. ad A. B. c. 10.* Qui ergò monetam partim tinxerit, partim finxerit, jure antiquo, si liber est, ad bestias damnatur, si servus, ultimo supplicio adficitur *l. 8. D. ad l. Cornel. de Fals. Sixtin. de Regal: l. 2. c. 7. n. 130. Nicol: Sabanc. disput. Jurid: de Regal: Th. 25. & l. 2. C. de Fals: Monet: ubi iis, qui falsam cudunt monetam, nummos falsos fusione formant, flammaram exustionem paratam esse debere Imperator dicit. Et jure communi adulterans s. falsificans monetam, quando ab eo fit, qui potestatem non habet exuritur. Beierling. lex. suo lit. M. Magnif. Dn. Bened. Carzov. Comment. in L. R. c. 8. § 7. n. 7. Heid. Philosoph. Polit. Systemat. c. 3. de Rerumpubl. adjument: Nicol: Sabanc. disput. de regal. Th. 25. l. 2. C. de Fals. Monet. Illust. ac Generos. Dn. Veit. Ludwig von Sectendorff parte 3. des Teutschen Fürsten Staats inquit, den Münzern aber die andern die Münze verringern / verfälschen / beschneiden / seigern / ungebührlich aufwechseln / und aus dem Lande bringen / allerhand hohe Straffen an Leib / Ehre und Gut bevorstehen und in der Ordnung enthalten seyndt.*

§. VII. Placet hîc adducere diversorum populorum pœnas monetæ adulteratoribus impositas. Apud Ægyptios illorum, qui monetam circumciderant aut adulterinam cudant, aut pondera vel insignia immutarant, aut falsis literis inscripserant, manus ambæ amputabantur *Plurim: Reverend. Dn. Balthas. Cellar. c. 15. Polit. §. 19.* Ut quæ corporis pars peccasset etiam pœnas lueret per universam vitam *Diodorus l. 1. c. 6.* Apud Svecos qui adulterina moneta alios deceperunt, ita

E

sunt

1705
2042

sunt puniti, ut monetam illi collicerent, & in eum falsarios vivos immitterent, vel in sublimiore trabe circumligatos per totum corpus moneta undiq; splendente his gulam frangerent, *Corr. Dannhauer. question. Polit. 103.* Qui ex *Olail. 6 c. 13. recenset.* In Gallia cacabis oleo bulliente plenis injecti necabantur. In Hispania laqueo suffocabantur: In imperio autem nostro Roman-Germanico simili more antiquo flammis mancipantur atq; traduntur, *Magnif. Dn. Bened. Carpzov. Comment: in L. R. c. 8. § 7. n. 7. Laudat. Dn. Balth. Cellar. 15. Polit. § 19.* quod supplicium quidem atrocissimum, sed non minus atrocia sunt illa furta publica, quæ committunt, *Heid. in Polit. Systemat. c. 3.* de Rerumpubl adjunct: quæ tamen poena hodie non statim tam strictè observatur, sed nonnunquam mitigatur & arbitrio iudicis delinquens punitur, vel in corpore vel in bonis, ut dilucidè ac perspicuè constat ex *R. J. Ferdinandi Imper. de ann. 1559. §.* Hierauf sehen/ ordnenen und wollen wir daß obgemeldete ringerer etc. & §. So dann ein solcher Verbrecher betreten/ soll er eingezogen / und an Leib und Gut/ oder am Leib allein oder am Gut allein nach Gelegenheit und Gestalt seines Verbrechens gestraffet werden etc. Tandem etiam poena dignus est is, qui cum prohibere tale quid posset, & tamen non prohibuit. *Sixtin: de Regal: l. 2. c. 7.* addit: Monetæ falsæ criminis conscios etiam puniendos esse. Item domus, in qua fiat, si incuria Domini factum sit, fisco adjudicetur, nisi Dominus quamprimum hoc scelus resciverit, Magistratui prodiderit *l. 1 c. de. Fals. Monet: Sixtin: de Regal. l. 2. c. 7. n. 116.* Ultimum quoq; erit de Monetæ subjectione paucula in medium proferre. An scilicet ex caractere sive pecuniæ imagine vel nota ac figura impressa (dem Schlag oder Gepräge) populi aliqujus subiectio ostendi queat, ut populus illum, cuius

monet-

monetam usurpat, tanquam superiorem venerari & colere debeat? Videtur monetæ inscriptio & imago Principis subditos subjectionis convincere *Cassiod. l. 6. varior. c. 7.* Inde Servator noster ipse Judæis atq; Herodis Proprincipis ministris tentare atq; eludere Eum conantibus, dixit, ut porrigerent numisma, simul percunctans, cujus signum atq; subscriptio denarii sibi traditi esset; Quibus adfirmantibus, esse Cæsaris, optimè respondit, eosq; subjectionis monuit, inquiring: Ergò Cæsari, quæ Cæsaris sunt, & D E O quæ D E I, date, *Matth. c. 22. v. 18. 19. 20. ad 21.* Attamen, quamvis hoc apud Judæos locum habuerit, generaliter tamen intelligi nequit, & ad omnes applicari. Nonne in Germania utimur ducatis, taleris, qui signum aliorum Regum &c. repræsentant, at quis illos tanquam superiores ac Dominos agnoscat, & se illorum subditum profitebitur? Hæc pro ratione temporis atq; ingenii tenuitate dicta sufficiant: Interea D E O Triuno sit Laus, Honor & Gloria!

Nobile quod specimen dederis de Jure monetæ;
 Hoc tua demonstrat pagina docta satis:
 Perge viâ cœpta Themis & tua Patria solvent
 Præmia per multos non moritura dies.

*Per Eximio Dn. Respondenti erudita Disputationis
 Autori gratulab. adpos.*

P R Æ S E S.

Quo Magnus Pater, & quo Magnus Avunculus ivit,
 Contendis studiis sedulus usq; tuis.
 Quicquid civilis tradit prudentia, discis;
 hinc nata est chartis docta Moneta tuis.
 Junge etiam Leges KRULBI doctissime Patris
 Sis veniet quondam gloria lausq; Tibi.

Ita Per eximio Dn. Respondenti grat.

Christoph. Philip. Richter/ D. Com. P. C. P. P.
 Collegii Jurid. Ordin. & h. t. Decanus.

fat-
 cir-
 en-
 ion.
 ca-
 Hi-
 tro
 an-
 ov:
 .15.
 sed
 nit-
 ju-
 etè
 di-
 ut
 er.
 ob-
 be-
 sib
 nes
 na-
 ta-
 o-
 fe.
 fit,
 ce-
 er:
 de
 An.
 ac
 li-
 us
 s-

2144
2044
91
TK
2830

Que nitidos circa nummos sit summa potestas,
Principis ex doctâ disseris arte tuâ,
Pergas, secteris magni vestigia Patris,
Atque tuum studium prosperet, opto, Deus.

Germanæ Sororis filio ex animo gratulatur

Georg Adam Struve, D.

In regione statum faustum, non ultima cura,
mi CRULLI, Themidos, justa moneta notat.

Hecce theses verò, quæ jam de jure monete
tradis, de studiis optima signa ferunt.

Cujus eam regis jus est cudisse, moneta
iconem ad vivum ritè referre solet.

Iconem verum hocce tuum dat lemma moneta
scitè de studiis, ingenioq; tuo.

Perge, beatus eris fructus, quem ferre labores
contendant, & eris dignus honore novo.

Urgens fama tibi stimulus sit clara Parentis,
lumina cui dare te splendidiora decet.

Apprecor hosce tibi igniculos, en! pectore toto.
Huic voto Numen pondus inesse sinat.

faustæ gratulationis ergò Lmq; adj'ciebat

Gothofredus Mœbius D. P. P. Medicus Elect.

Brand. nec non Admin. ArchiEpisc. Magdeb.

Fac. Med. p. t. Decanus.

CArmina docta canam? canerem, nisi Syada negaret.
Præstent hoc alii; cœpta secunda precor.

Adponebat

Optimis ausis Per Eximus DN. KRULLII, Amici

& Consal. sui pl. dilecti feliciter adprec.

Christianus Carolus Schalling/ D. Cur. Prov.

Saxon Jenens. Advoc.

Jura monetarum, CRULLI, perquiris abundè
larga monetarum copia te exhilaret.

fundeb. ex τῷ ἀρχαῖου

Philippus Horst/ P. P. Salana Senior.

F I N I S.

107

Inches 1 2 3 4 5 6 7 8

Centimetres 1 2 3 4 5 6 7 8

KODAK Color Control Patches © The Tiffen Company, 2000

Kodak LICENSED PRODUCT

Black 3/Color White Magenta Red Yellow Green Cyan Blue

*...O AC SERENISSIMO
AC DOMINO,
MINO*

ISTO,
ADMINISTRA-
IS ET ARCHIEPI-
DEBURGENSIS,
CLIVÆ ET MONTIUM
HURINGIÆ, MARGGRAVIO
S ATQVE INFERIORIS
IMARCÆ RAVENS,
RBY, DYNASTÆ
ENSTEIN

CLEMENTISSIMO,
...DIORUM SUORUM
...RIMITIAS

...TER ATQVE SUMMISSE
DICAT ET CONSECRAT
...ATHOR ET RESPONDENS.

